

CULTURAL CAPITALS IN THE CONTEXT OF TOURISM

Desislava Varadzhakova

National Institute of Geophysics, Geodesy and Geography, Bulgarian Academy of Sciences – Sofia, Bulgaria

КУЛТУРНИТЕ СТОЛИЦИ В КОНТЕКСТА НА ТУРИЗМА

Десислава Вараджакова

Национален институт по геофизика, геодезия и география, Българска академия на науките - София

Туризмът е един от най-динамично развиващите се икономически сектори. През 2017 г. осигурява 2,57 трилиона долара преки приходи към световната икономика. Поради негативните ефекти, които има масовият туризъм върху околната среда и разнообразието от интереси на туристите, все повече нараства значимостта на алтернативните видове туризъм, като културен, селски, бавен и др. В рамките на градските дестинации културният туризъм заема основно място сред другите алтернативни видове туризъм. Историческият отпечатък от различни култури върху планирането и развитието на градовете, както и спецификата на съвременния им облик, нареждат някои градове сред най-атрактивните световни туристически дестинации.

Според Световната организация по туризъм към ООН: „*Културният туризъм* е вид туристическа дейност, при която основната мотивация на посетителя е да научи, да открие нещо ново, да преживее и да се запознае с материалните и нематериални културни атракции/ продукти в туристическата дестинация. Тези атракции/ продукти са свързани със специфичните характеристики на обществото, с неговите материални, интелектуални, духовни и емоционални особености и обхващат области като различни видове изкуства и архитектура, историческо и културно наследство, кулинарни традиции, литература, музика, занаяти и културата на местното население, свързана с неговия начин на живот, вярвания и традиции“. Развитието на културния туризъм в градска среда набира все по-голяма популярност. От друга страна се отчита нарастващ отрицателен ефект върху градското население следствие от свръхтуризма в някои урбанизирани територии. Подчертават се важността на въпросите, свързани с планиране на градската среда, икономическото развитие на градовете, мерките за опазване на околната среда, както и на социалните и културни местни особености.

Редица инициативи и богатството на антропогенни туристически ресурси, датирани към различни епохи от развитието на човечеството, представляват интерес за туристите. Културната стойност на дестинациите и различните аспекти на тяхната идентичност, допринасящи за уникалността им, са предпоставка за развитието на културния туризъм. „Културата приема различни форми във времето и пространството. Това разнообразие е въплътено в уникалността и многообразието на идентичности на групите и обществата, съставляващи човечеството“. (Световна декларация на ЮНЕСКО за културното разнообразие).

По данни на ООН 55% от населението на планетата живее в градове, като до 2050 г. ще нарасне до 68%. Ефектът от урбанизацията има както положителни, така и отрицателни аспекти. От една страна градовете са „атраktivни места, т.к. предлагат множество възможности за работа, те са културни и образователни центрове“¹. От друга - нарастването на градското население води до редица проблеми за градската среда. Сред основните са замърсяване, недостатъчен капацитет на инфраструктурата, повишаване на престъпността, възможност за по-бързо разпространяване на епидемии и др. За да се избегнат негативните последици от урбанизацията върху градската среда и да се осигури устойчиво развитие на градовете, се изисква балансирано планиране на градската територия. „Урбанизацията е социален, стопански и демографски процес, свързан с нарастване ролята на градовете в селищната мрежа и в живота на страната. Същността на този процес е концентрация на населението, производството и обслужващите дейности в градовете“².

Културните и креативните индустрии имат огромно значение за регионалното развитие, конкурентоспособността и атраktivността на регионите, а културното наследство е ключов елемент в облика и идентичността на градовете и регионите, като често попада и във фокуса на градския туризъм³. Продуктите на креативните индустрии заемат основно място в развитието на културния туризъм в градска среда. Най-голямо значение имат културното наследство (материално и нематериално), сценичните и визуалните изкуства, продуктите на музикалната и филмовата индустрия, архитектурата, дизайна, индустрията на фестивалите и културните събития. Архитектурните постижения и историческите артефакти в градската среда са едни от най-ценните и атраktivни елементи за туристите. Наличието на мероприятия, които отразяват достиженията в редица изкуства, допълват културния облик на градовете. Комплексният културен продукт на градската среда е потенциал за развитието на туризма в градските дестинации.

Според данни на Европейската комисия, делът на културния туризъм е 40% от туристическите пристигания в Европа⁴. Европейският континент е основна дестинация за културен туризъм, тъй като разполага с многообразие от исторически и археологически артефакти, богати музейни експозиции със световно значение, театри, музикални събития и други културни събития и продукти.

Основните инициативи, чрез които Европа се популяризира като дестинация за културен туризъм са програмата „Европейски културни маршрути“ и инициативата „Европейска столица на културата“. Програмата „Европейски културни маршрути“ на Съвета на Европа обхваща 29 маршрута на територията на 70 държави. Разработена е в периода 1984-1987 г. и е приета с резолюция от Парламентарната Асамблея на Съвета на Европа. Призната е на интернационално ниво чрез декларация, подписана в Сантяго де Компостела

¹ Atanasova, A., The innovative approaches for the development of smart cities, Smart Geography, Springer, 2019

² Пенкова, Д., За същността на градския туризъм и новите възможности за развитие на икономиката в градовете, Научни трудове на Русенския университет - 2008, том 47, серия 6.1, Русе, 2008

³ Културата в градовете и регионите, Европейска комисия https://ec.europa.eu/culture/policy/culture-policies/cities-regions_en, посетен на 20 септември 2019

⁴ Културен туризъм, Европейска комисия https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/cultural_en, посетен на 10 септември 2019

(Испания), от министрите на държавите-членки на Съвета на Европа, през октомври 1987 г. Разработените културни маршрути попадат основно на териториите на Франция, Великобритания, Германия, Италия и Испания и в много по-малка степен обхващат териториите на останалите европейски държави.

Европейска столица на културата

Инициативата „Европейска столица на културата“ е проект на Европейския съюз, инициран през 1983 г. от тогавашния гръцки министър на културата Мелина Меркури. До 2001 г. е било използвано наименованието „Европейски град на културата“. Прозвището „Европейска столица на културата“ се дава за период от една година. В този период се наблюдава интензифициране на културните и творчески прояви, чрез които се подсилва интереса на туристите към дестинацията, обновяват се централните части на градовете, повишава се положителния икономически и социален ефект върху града. За „Европейска столица на културата“ могат да кандидатстват градове от държавите-членки на Европейския съюз, от държави-кандидати за членство и от тези, принадлежащи към Европейската асоциация за свободна търговия/ Европейската икономическа зона, които участват в програмата „Креативна Европа“.

Процесът на избор на градове за „Европейска столица на културата“ е продължителен. Шест години преди годината на титулуване избрани държави-членки на Европейския съюз изпращат кандидатури на техни градове, които имат желание да участват в надпреварата. В продължение на две години експерти разглеждат и оценяват кандидатурите, като от селектираните кандидати изискват по-детайлна информация, съгласно селекционните критерии. Четири години преди годината на титулуване се избира „Европейската столица на културата“. В този период градът има възможност да организира различни културни прояви и да популяризира програмата си. След изтичането на годината се изготвя оценителен доклад, който се публикува от Европейската комисия. Градовете - Европейски столици на културата, могат да кандидатстват и за приз Мелина Меркури, който възлиза на 1,5 милиона евро и е обвързан с резултатите от подготовката на всеки град. За да бъдат предоставени приза и сумата е необходимо градовете - „Европейски столици на културата“ да отговорят на няколко основни критерия:

- да няма съществена промяна във визията, целите, стратегията, програмата и бюджета след изготвянето и депозирането на кандидатурата на града;
- осигурена е свобода на артистичния екип, която е уважавана от местните власти по подходящ начин;
- европейското измерение остава достатъчно силно застъпено в програмата;
- маркетинговите и комуникационни дейности, свързани с годината на „Европейска столица на културата“ информират обществеността за инициативата като част от дейностите на Европейския съюз;
- провежда се мониторинг и се създават условия за окончателната оценка⁵.

---

⁵ Европейски столици на културата 2020-2033, Наръчник за градовете -кандидати https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/capitals-culture-candidates-guide_en_vdec17.pdf, посетен на 26 септември 2019

Инициативата „Европейска столица на културата“ е създадена с цел:

- да популяризира богатството и многообразието на културите в Европа;
- да отбележи културните особености, които европейците споделят;
- да повиши чувството за принадлежност на европейските граждани към една обща културна зона;
- да насърчава приноса на културата за развитието на градовете⁶.

Градовете, които кандидатстват за „Европейска столица на културата“ трябва да имат стратегия за културно развитие. Големината им не е от значение при избора им. Също така при обявяването за „Европейска столица на културата“ градовете могат да включат и заобикалящи ги зони (сателитни градове или региони). При кандидатстване за приза е необходимо да предложат допълнителна културна програма по време на годината, в която са титулувани, а не да разчитат само на наличните културни прояви и материалното и нематериално културно наследство, с което разполагат. Макар и обявяването на градовете за европейски столици на културата да предизвиква интерес у туристите, да повишава техния ръст и разпознаваемостта на града на международно ниво, то културната програма и културното облагородяване на градската среда се прави основно в полза на местното население. Основна цел при кандидатстването трябва да бъде утвърждаването както на местната културна идентичност, така и на европейските културни ценности. За успешната кандидатура не се изисква конкретен брой културни прояви, а добро съотношение между ресурсите на града, потребностите от култура на местното население, инфраструктурата за обезпечаване на културните мероприятия, възможностите за покриване на финансовите разходи за предвидените културни дейности и т.н. До момента е взето решение кои да бъдат държавите, които ще номинират градове-кандидати до 2033 г. В таблица 1 е даден пълен списък на градовете, удостоени със званието „Европейска столица на културата“ от създаването на програмата през 1985 г. до 2024 г., като след 2024 г. до 2033 г. са описани държавите, които трябва да номинират свои представители за участие в инициативата.

Таблица 1. Списък на Европейските столици на културата от създаването на инициативата през 1985 г. до 2033 г.

ГОДИНА	ГРАД	ДЪРЖАВА
1985	Атина	Гърция
1986	Флоренция	Италия
1987	Амстердам	Нидерландия
1988	Берлин и Западен Берлин	ГДР и ФРГ
1989	Париж	Франция
1990	Глазгоу	Великобритания
1991	Дъблин	Ирландия
1992	Мадрид	Испания
1993	Антверпен	Белгия
1994	Лисабон	Португалия
1995	Люксембург	Люксембург
1996	Копенхаген	Дания

⁶ Европейски столици на културата, Европейска комисия
https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en, посетен на 1 октомври 2019

ГОДИНА	ГРАД	ДЪРЖАВА
1997	Солун	Гърция
1998	Стокхолм	Швеция
1999	Ваймар	Германия
2000	Авиньон	Франция
	Берген	Норвегия
	Болоня	Италия
	Брюксел	Белгия
	Хелзинки	Финландия
	Краков	Полша
	Прага	Чехия
	Рейкявик	Исландия
	Сантяго де Компостела	Испания
2001	Ротердам	Нидерландия
	Порто	Португалия
2002	Брюж	Белгия
	Саламанка	Испания
2003	Грац	Австрия
2004	Генуа	Италия
	Лил	Франция
2005	Корк	Ирландия
2006	Патра	Гърция
2007	Сибиу	Румъния
	Люксембург	Люксембург
2008	Ливърпул	Великобритания
	Ставангер	Норвегия
2009	Вилнюс	Литва
	Линц	Австрия
2010	Есен	Германия
	Истанбул	Турция
	Печ	Унгария
2011	Турку	Финландия
	Талин	Естония
2012	Гимараеш	Португалия
	Марибор	Словения
2013	Марсилия	Франция
	Кошице	Словакия
2014	Рига	Латвия
	Умео	Швеция
2015	Монс	Белгия
	Пилзен	Чехия
2016	Сан Себастиан	Испания
	Вроцлав	Полша
2017	Орхус	Дания
	Пафос	Кипър
2018	Леуварден	Нидерландия
	Валета	Малта
2019	Пловдив	България
	Матера	Италия
2020	Риека	Хърватия
	Голуей	Ирландия
2021	Тимишоара	Румъния
	Елевсина	Гърция
	Нови Сад	Сърбия
2022	Каунас	Литва
	Еш-сюр-Алзет	Люксембург
2023	Веспрем	Унгария
2024	Тарту	Естония

ГОДИНА	ГРАД	ДЪРЖАВА
	Будьо	Норвегия
	Предстои да бъде обявен – кандидатурат – Залцкамергут, Дорнбирн и Сейнт Пьолтен	Австрия
2025	Предстои да бъде обявен	Словения
	Предстои да бъде обявен	Германия
2026	Предстои да бъде обявен	Словакия
	Предстои да бъде обявен	Финландия
2027	Предстои да бъде обявен	Латвия
	Предстои да бъде обявен	Португалия
	Предстои да бъде обявен	Предстои да бъде обявена
2028	Предстои да бъде обявен	Чехия
	Предстои да бъде обявен	Франция
2029	Предстои да бъде обявен	Полша
	Предстои да бъде обявен	Швеция
2030	Предстои да бъде обявен	Кипър
	Предстои да бъде обявен	Белгия
	Предстои да бъде обявен	Предстои да бъде обявена
2031	Предстои да бъде обявен	Малта
	Предстои да бъде обявен	Испания
2032	Предстои да бъде обявен	България
	Предстои да бъде обявен	Дания
2033	Предстои да бъде обявен	Нидерландия
	Предстои да бъде обявен	Италия
	Предстои да бъде обявен	Предстои да бъде обявена

Анализът на данните за туристическата индустрия по време на „Европейската столица на културата“ в повечето случаи показват увеличение на туристическите посещения в титулувания град. Това се вижда от направения преглед на туристическия потенциал на градовете – европейски столици на културата през последните пет години (2015-2019) и резултатите, които показва туристическия сектор през годината, в която носят званието.

През 2015 г. европейски столици на културата са гр. Монс в Белгия и гр. Пилзен в Чехия.

По данни на изследователския център КЕА (keanet.eu), който провежда основните маркетингови проучвания по време на „Европейската столица на културата – Монс 2015“, през 2015 г. в гр. **Монс** (Белгия) туристическите пристигания възлизат на 92 246, което отбелязва ръст от 14% в сравнение с 2014 г. (79 528 туристически пристигания). Туристическото бюро "Visit Mons" привлича през същата година 156 966 посетители. „Забелязва се и нарастване на броя фламандски туристи, участващи в организирани екскурзии, като от 263 туриста през 2014 г. нарастват до 4 191 през 2015 г. Средната заетост в местата за настаняване в град Монс достига около 71%, което представлява увеличение спрямо предходната година с около 7%. 90% от анкетираните от изследователски център КЕА са останали доволни от престоя си в града, а 50% от тях са заявили, че биха го посетили отново. Според доклада, обобщаващ представянето на Монс като „Европейска столица на културата“ през 2015 г., най-посещаваните мероприятия през годината са:

- Експозицията на Ван Гог – посетена от 180 000 човека;
- Празненството по откриване на празничната година на 24 януари 2015 г. – 100 000 човека;
- Мероприятията, включени в „Големите 8“ (8-седмични празненства, провеждани в 8 зони на Гран Монс) и в „Големия Запад“ (всяка от

разположените близо до Монс общини имат по един уикенд, посветен на тях в периода март - октомври 2015 г.) – 80 000 човека;

- Уикенд на метаморфозата (отваряне на нови музеи) – 50 000 човека.

Интерес за туристите представляват и неолитните кремъчни мини в Спиен, намиращи се в платата в околността на гр. Монс. Те заемат площ от повече от 100 хектара и представляват най-големите и ранни концентрации на древни мини в Северозападна Европа. Включени са в списъка на културното наследство на ЮНЕСКО, както и Камбанарията на Монс и 32 фламандски и валонски камбанарии. Камбанарията на Монс е с височина 87 метра и е единствената в стил барок в Белгия.

Пилзен (Чехия) е вторият град, който носи званието „Европейска столица на културата“ през 2015 г. Градът е разположен в областта Бохемия. Сред основните забележителности на Пилзен са кметството, катедралата на Свети Бартоломео, която е с най-високата кула в Чехия, подземните проходи на Пилзен под Стария град, Голямата синагога, музеят на кукления театър и други. Туристическите пристигания в града през 2015 г. достигат 3 400 000, броят на нощувките нараства с 30%, туристическите обиколки на града отбелязват ръст от 500%⁷. През 2014 г. Пилзен е в списъка на 10-те топ дестинации, препоръчвани от „Lonely Planet“. Четирите тематични направления, които се разработват от организаторите на „Пилзен - Европейска столица на културата 2015“ са: изкуства и технологии, връзки и емоции, преход и малцинства, истории и източници. Откриването на празника по повод титулуването на града привлича над 25 000 зрители и включва шоу със „Симфония от камбанен звън“ – звук и светлина. През годината са организирани мултижанров фестивал „9 седмици, посветени на барока“, експозиции, театрални постановки и нов цирков сезон.

Сан Себастиан (Испания) и Вроцлав (Полша) са двата града, обявени за „Европейска столица на културата“ през 2016 г.

Сан Себастиан е разположен на Бискайския залив, в баската историческа област Гипускоа. Празненството по откриването на годината като „Европейска столица на културата“ започва на 20 януари 2016 г. - денят на Св. Себастиан, патронният празник на града. По традиция по улиците на града се организира фестивал на тамборадата, представляваща шествие с барабани. Фестивалът започва в полунощ на 20 януари и продължава 24 часа. При откриването на титулуваната година празненствата продължават до 23 януари, когато е официалното откриване. То е съпътствано от визуално шоу около река Урола и мостът „Мария Кристина“. През годината са организирани редица изложби, театрални постановки, концерти, форуми, но специално внимание се отделя на баския език и баската култура. Сред по-значимите мероприятия по време на „Европейска столица на културата 2016 г.- Сан Себастиан“ са Музикалният фестивал срещу войната (25-27 март 2016 г.), Световен куклен фестивал (28 май - 5 юни 2016 г.) и Импровизиран певчески фестивал (9-16 юли 2016 г.). Други известни фестивали, провеждани в града са джаз фестивала „Джазалдия“, кинофестивал, фестивал на филми на ужасите и фентъзи. По данни на EUSTAT, Сан Себастиан през 2016 г. е посрещнал 622 407 туриста, от които граждани на Испания са 296 356 (около 48%) и 326 051 туриста от чужбина (около 52%). Ръстът в пристиганията спрямо 2015 г. е 7,5%. Реализираните нощувки през 2016 г. в местата за настаняване в града възлизат

---

⁷ Официален сайт на „Пилзен 2015 – Европейска столица на културата“

на 1 265 546 (приблизително 45% от испански граждани и около 55% от чужденци). Ръстът на реализираните нощувки е 8,58% спрямо 2015 г. Туристическите информационни центрове в града са обслужили над 30% повече посетители спрямо предходната година. Съгласно данните, публикувани в Плана за развитие на туризма в Сан Себастиан 2017-2021 г., градът заема второ място, след Барселона, по туристическа рентабилност в Испания. Резултатите, обявени от Барометър за рентабилността и заетостта в испанските туристически дестинации, среднодневната цена (ADR – average daily rate) на местата за настаняване в Сан Себастиан през 2016 г. е 122,40 евро. Средната стойност за градските дестинации в страната е 86,50 евро. В местата за настаняване е регистрирана висока средна заетост от 70,8%, с приходи от една налична стая (REVPAR- revenue per available room), възлизащи на 86,50 евро.

Вроцлав се намира в югозападната част на Полша и е четвъртият по големина град в страната. Столетната зала в града е сред забележителностите, включени в списъка на културното наследство на ЮНЕСКО. Сградата е издигната в периода 1911-1913 г., а неин архитект е Макс Берг. Създадена е като сграда за отдих и развлечения. Разположена е в центъра на изложбения град на Вроцлав. Има огромно значение за развитието на железобетонната архитектура. Откриването на културната програма по повод обявяването на града за „Европейска столица на културата“ през 2016 г. стартира с паради на артисти и местни граждани от четири различни точки в града. Кулминацията е на Пазарния площад в центъра на Вроцлав, където е представено мултимедийно шоу, в което участват 1300 артиста, 200 хорови изпълнители, 50 войника и 300 велосипедиста. През 2016 г. Вроцлав е сред десетте топ дестинации на „Lonely planet“. През същата година туристическия сайт Trip advisor обявява града за „Най-добра развиваща се дестинация“. По данни на местните власти, публикувани във финалния доклад за оценка на представянето на европейските столици на културата през 2016 г., Вроцлав е посетен от около 5 милиона посетители, 1.5 милиона от които са чужденци. Чуждестранните туристи, които са отседнали в местата за настаняване в града през 2016 г. са с 50 000 повече, сравнено с 2015 г. Чуждестранните туристи, отседнали в хотели през 2016 г. са 18,3%, като броят на нощувките, реализирани от чужденци в хотели достигат 25,9% (9,9% средно за останалите полски градове през същата година) и 25,3% в наети стаи⁸. Летището във Вроцлав е обслужило 2 400 000 пътника през 2016 г., като са открити 10 нови линии през същата година и 12 нови линии през 2017 г.⁹. Достъпността посредством най-новите комуникационни и транспортни технологии, позволява гардовете да засилят своите международни позиции¹⁰.

Орхус (Дания) и Пафос (Кипър) са двете европейски столици на културата през 2017 г.

Орхус е вторият по-големина град в Дания след столицата Копенхаген и е разположен в централната част на страната. Той е най-старият град в

⁸ Централен статистически офис на Полша и финален доклад за оценка на представянето на европейските столици на културата през 2016 г. https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/files/ecoc-2016-evaluation-en_0.pdf, посетен на 10 октомври 2019

⁹ Водени от знанието, Агенция за развитие на Вроцлавската агломерация <https://invest-in-wroclaw.pl/app/uploads/2017/06/driven-by-knowledge-2017.pdf>, посетен на 5 октомври 2019

¹⁰ McCarthy, L., B. Koulov. Cities of Europe. Brunn, S., M. Hays-Mitchell, and D. Zeigler (eds.) Cities of the World. 4 ed., Lanham, Boulder, New York, Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, 2008, 201-54.

Скандинавия и в него се намира най-голямата църква в Дания, построена през XIII в. През 2017 г., когато носи званието „Европейска столица на културата“, в областта на туризма са открити почти 11 500 нови работни места на пълен работен ден¹¹. През същата година в града са реализирани 523 000 нощувки от чуждестранни посетители (Балард, 2018). Броят на нощувките, реализирани от датски граждани през 2017 г. е нараснал с 10%, докато този от чужденци е отбелязал ръст от 16% спрямо 2016 г.¹². По данни на Visit Aarhus Tourism Barometer, през 2017 г. броят на круизните туристи, посетили Орхус е с 24% повече в сравнение с 2016 г. През 2017 г. обаче летището в града обслужва с 4,7% по-малко пътници спрямо предходната година (Visit Aarhus Tourism Barometer). По данни на Visit Aarhus Tourism Barometer, през първите шест месеца на 2018 г. се наблюдава спад в броя на туристите в Орхус и района на Централна Дания, в сравнение със същия период на 2017 г., което показва, че титулуването на града като „Европейска столица на културата“ е дало значителен тласък на туризма в Орхус през 2017 г. Въпреки това туристите в Орхус през първата половина на 2018 г. са повече от тези през същия период на 2016 г.

Град **Пафос** е разположен в югозападната част на остров Кипър. Включен е в списъка на културното наследство на ЮНЕСКО. Тук се намират едни от най-запазените мозайки в цялото Източно Средиземноморие, а забележителното историческо наследство на града го превръща в открит музей. В митологията е известен като родния град на Афродита - гръцката богиня на любовта, поради което немалка част от местата в града са свързани с името ѝ. Най-известни сред тях са: Скалите на Афродита; Обителта на Афродита в село Куклия; Баните на Афродита; Фонтанът на любовта. Географското разположение на града на средиземноморското крайбрежие до голяма степен определя сезонността в туристическото търсене. Титулуването на града за „Европейска столица на културата“ през 2017 г. дава шанс на тази дестинация да разшири туристическия сезон като промени акцента от морския към културния туризъм. Туристите, които посещават Пафос и околностите му през 2017 г. наброяват 3,9 милиона. Половината от тях са от Великобритания, а 30% от Русия¹³.

През 2018 г. европейски столици на културата са Леуварден (Нидерландия) и столицата на Малта – Валета.

Леуварден е столица на провинция Фризия в Нидерландия. Официалното откриване на „Леуварден-Фризия – Европейска столица на културата 2018“ се състои на 27 януари 2018 г. На събитието, проведено на трите централни площада в града се стичат над 40 000 човека, а мероприятиято е почетено дори от краля и кралицата. Църковната наклонена кула Олдохове е една от забележителностите на града. Строежът ѝ започва през 1529 г. и продължава до 1532 г., когато е установено, че има опасност да

---

¹¹ Visit Aarhus Tourism Barometer <https://aarhus.tourismbarometer.com/Module/Index/92>, https://aarhus.tourismbarometer.com/content_assets/38c296d1-01d8-4766-addcde4fe08a9ae7/files/Turismens%20%C3%B8konomiske%20betydning%20i%20Destination%20Aarhus%202017.pdf, посетени на 3 октомври 2019

¹² Christensen, I, 2018 Aarhus as European Capital of Culture 2017 - strategies and impacts, https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/tallinn_20-02-2018.pdf, посетен на 3 октомври 2019
<http://www.plzen2015.cz/en/home>, посетен на 3 октомври 2019

¹³ Финален доклад за оценка на „Европейските столици на културата“ – 2017 <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/ecoc-2017-evaluation-en.pdf>, посетен на 3 октомври 2019

рухне поради меката почва. Градът е известен и като родно място на Мата Хари (Маргарета Гертруда Зелe). По време на годината на „Европейска столица на културата“ – 2018 г., градът е посетен от 5,3 милиона човека. През същата година туристите са похарчили над 119 млн. евро¹⁴.

Столицата на Малта – **Валета** е вторият град „Европейска столица на културата“ през 2018. Градът е създаден през 1566 г. от великия магистър на ордена на св. Йоан - Жан Паризо дьо ла Валет. Валета е включена в списъка на културното наследство на ЮНЕСКО. През първите девет месеца на годината делът на входящите туристи, мотивирани да посетят Малта поради титулуването му за европейска столица на културата се увеличава до 13,2%, като за сравнение през същия период на 2017 г. е бил едва 4,6%. По данни на МТА Estimate в периода през 2018 г. са реализирани 2 265 000 нощувки, в сравнение с 741 000 през 2017 г. Средният престой на туристите в града се запазва постоянен както през 2017 така и през 2018 г. - средно 6,5 нощувки. Според данни на МТА Traveller Survey, туристите посетили Валета са се увеличили с 16,6% през 2018 г. спрямо 2017 г. Най-посещаваните места в града през първите девет месеца на 2018 г. са Горните градини Барака с 85,6% от посещенията и катедралата Св. Йоан и музея към нея с 73,3% (МТА Heritage Locality Survey).

Пловдив (България) и Матера (Италия) са европейските столици на културата през 2019 г.

Пловдив е първият български град, който носи това звание. Културните събития и дейности обхващат освен града и Южен Централен район на България. Мотото на града през 2019 г. е „ЗАЕДНО“. Програмата в годината на „Пловдив – европейска столица на културата“ е организирана в четири тематични направления: „Сливане“, „Трансформиране“, „Възраждане“, „Релаксиране“. „Съвременното българско общество се утвърждава като еднонационална общност с интегрирани в нея етнически групи“¹⁵. Проектите в направление „Сливане“ са посветени именно на теми, свързани с интеграцията на малцинствата и различните етноси в града, премахване на граници между изолирани територии, осъществяване на връзка между поколенията и различните социални групи. Направления „Трансформиране“, „Възраждане“ и „Релаксиране“ отделят внимание на изоставени градски пространства и начина, по който се възприемат от обществото, съвременни начини за опазване на културното наследство, популяризиране на устойчив начин на живот и производство. По данни на Националния статистически институт през първата половина на 2019 г. в Пловдивска област са реализирани 501 061 нощувки, от които от чужденци – 136 312. Забелязва се леко повишаване спрямо първото полугодие на 2018 г., когато общия брой реализирани нощувки в областта достига 482 450, от които от чужденци 134 920. Приходите от нощувки през първите шест месеца на 2019 г. достигат 25 358 902 лв., докато през същия период на 2018 г. възлизат на 23 225 573 лв. „Богатото културно-историческо наследство на България, с някои изключения като преносимите ценности – Панагюрското съкровище, Рогозенското, Вълчитрънското и други древни

¹⁴ Leeuwarden-Friesland European Capital of Culture 2018 was a sustainable success on all counts <http://www.euocities.eu/euocities/news/Leeuwarden-Friesland-European-Capital-of-Culture-2018-was-a-sustainable-success-on-all-counts-WSP0-BCSEZA>, посетен на 13 октомври 2019

¹⁵ Илиева, Н., Влияние на етническия състав върху демографската криза на селското население в България, сп. Проблеми на география, кн. 3-4, БАН, 2016, стр. 125

съкровища, икони и т.н., не е достатъчно познато и не се използва в съответната степен, включително и за целите на туризма¹⁶.

Италианският град **Матера** е носител на титлата „Европейска столица на културата“ заедно с регион Базиликата. Градът е включен през 1993 г. в списъка на културното наследство на ЮНЕСКО заедно със „Саси“ - специфичните скални жилища, които формират стария град на Матера, обитавани от VIII в. пр. Хр. до 50-те години на XX век.

Подобни инициативи като „Европейска столица на културата“ са разработени по-късно по целия свят. През 1996 г. е избрана арабска столица на културата; първата американска столица на културата е обявена през 2000 г. Канада реализира идеята през 2003 г., а през 2009 г. към нея се присъединява САЩ. Инициативата „Столица на каталунската култура“ стартира през 2004 г., а през 2014 година започва да се избира културен град на Източна Азия.

Американска столица на културата

Инициативата „Американска столица на културата“ е създадена от неправителствена организация със същото наименование през 1998 г., като първия титулуван град е обявен през 2000 г. Целта на инициативата е да допринесе за по-доброто взаимно опознаване и културна интеграция на народите на американския континент, уважавайки тяхното национално и регионално многообразие, като същевременно подчертава общото им културно наследство; да промотира на национално и международно ниво титулувания град и да установява сътрудничество с другите културни столици на света. За популяризиране на инициативата в Европа се използва испанският телевизионен канал Antena 3 Internacional, а на територията на американския континент - Discovery Channel Network - Латинска Америка. Двата канала се излъчват общо в 3 европейски страни и 19 американски държави.

Подобно на инициативата „Европейска столица на културата“, за „Американска столица на културата“ се избира един град за период от една година. Всяка „територия“, която има желание да кандидатства е необходимо да се свърже с организацията „Американска столица на културата“ и да подаде документи на един от официалните езици – испански, португалски, френски или английски. Под понятието „територия“ организацията разбира физически пространства, които представляват политически, географски, административни или исторически единици¹⁷. Програмата „Американска столица на културата“ е член на Международното бюро на културните столици, което е създадено през 1998 г. с нейното стартиране. В таблица 2 е даден пълен списък на градовете, удостоени със званието „Американска столица на културата“ от създаването на програмата през 2000 г. до 2019 г.

---

¹⁶ Грозева, М., Представяне на недвижимото културно-историческо наследство на България под формата на културно-исторически туристически оси в Сб. доклади от Международна научна конференция „Алтернативи за развитие на съвременния туризъм“, УИ „Наука и икономика“, 2010, стр. 697.

¹⁷ Американска столица на културата <http://www.cac-acc.org/news.php?id=141>, посетен на 8 октомври 2019

Таблица 2. Списък на Американските столици на културата от създаването на инициативата през 2000 г. до 2019 г.

ГОДИНА	ГРАД	ДЪРЖАВА
2000	Мерида	Мексико
2001	Икике	Чили
2002	Масейо	Бразилия
2003	Панама	Панама
	Куритиба	Бразилия
2004	Сантяго	Чили
2005	Гуадалахара	Мексико
2006	Кордоба	Аржентина
2007	Куско	Перу
2008	Бразилия	Бразилия
2009	Асунсион	Парагвай
2010	Санто Доминго	Доминиканска република
2011	Кито	Еквадор
2012	Сао Луиш	Бразилия
2013	Баранкиля	Колумбия
2014	Естадо де Колима	Мексико
2015	Маягуес	Пуерто Рико/ САЩ
2016	Валдивия	Чили
2017	Мерида	Мексико
2018	Сан Мигел де Алиенде – Гуанахуато	Мексико
2019	Пунта Аренас	Чили

Маягуес е американската столица на културата през 2015 г. Градът е разположен в централната част на западния бряг на Пуерто Рико. Маягуес е известен с прозвищата Султанката на Карибите, Град на чистите води и Град на мангото. Градът е обслужван от летище, до което оперират самолети на авиокомпания „Cape Air“ и го свързват със столицата Сан Хуан. Маягуес разполага и с пристанище, което обслужва круизи и фериботи. В града се провеждат редица фестивали като Фестивалът на трите Влъхви (5- 6 януари), Национален танцов фестивал (февруари), Карнавалът на Маягуес (май), Фестивал на мангото (август), Изложение на занаятите (ноември) и други. Сред забележителностите на града, някои от които са включени и в регистъра на историческите места на страната, са сградата на кметството, театър Ягуес, Данъчното здание на пристанището, катедралата „Нуестра сеньора де ла Канделария“.

Град **Валдивия** е разположен в южната част на Чили. През 2016 г. носи званието „Американска столица на културата“. Активният туристически сезон е през лятото, поради природните ресурси на града. Интерес за туристите, в културно отношение, представляват Валдивианската седмица и Речният пазар на Валдивия. Валдивианската седмица се провежда в чест на годишнината от основаването на град Валдивия (9 февруари 1552 г.). Празненствата започват на 9 февруари и продължават до края на месеца. Включват паради, спортни и културни дейности. Кулминацията е след Валдивианската нощ, в която се провежда парада на плавателни съдове, превърнал се в традиция от XVII век, след протест на колонизираното общество с лодки по река Кайе-Кайе срещу испанското управление. Речният пазар на Валдивия е сред основните забележителности на града. От 2009 г. е включен в списъка на националните паметници на Чили, в категория 1 – „Типични зони“. На територията на

Валдивия оперират 337 фирми в сферата на туризма, от които места за настаняване – 206, заведения за хранене- 56, туроператорски фирми и туристически агенти – 15 и други¹⁸.

Град **Мерида** (Мексико) е „Американска столица на културата“ през 2017 г. Той е единственият град, който два пъти носи това звание, като същевременно е първият носител на титлата. Това е единственият мексикански град, който има своя Харта за културните права, прокламираща правото на всеки гражданин да има достъп до културни и артистични блага. Мерида е наричан „Бял град“. През годината, в която носи званието „Американска столица на културата“ предлага на местните жители и туристите множество дейности през целия период. В тях участват над 400 човека на изкуството от 20 държави. Празничната програма е разделена в четири направления. Първото е посветено на страните от американския континент, които са представени чрез различни мероприятия в града. Второто направление е наречено „Мексико в Мерида“ и включва дейности, представящи отделните щати на Мексико. Музикални събития в театър „Пеон Контеррас“ се провеждат веднъж месечно в рамките на третото направление. Четвъртото направление е „Специална програма“, която включва танцови и театрални спектакли на световноизвестни трупи.

В Мексико град **Сан Мигел де Алиенде и областта Гуанахуато**, в която се намира, са провъзгласени за „Американска столица на културата“ през 2018 г. Известен е като средище на хора на изкуството от цял свят и една от основните туристически дестинации в страната. През 2008 г. заедно със светилището на Исус от Назарет в Атотонилко градът е включен в списъка на културното наследство на ЮНЕСКО. Преди това, от 2002 г. до 2008 г. е провъзгласен за „Вълшебен град“. Туристическата програма „Вълшебни градове“ е разработена от министерството на туризма на Мексико, а титлата се присъжда на мексикански градове, които опазват своето културно богатство. През 2017 г. печели наградата „Най-добър град в света“ на списание „Travel + Leisure“¹⁹. Сред основните забележителности на града са историческият център, енорийската църква „Св. Архангел Михаил“, домът на генерал Игнасио Алиенде, чието име носи града, хотел „Каса де Сиера Невада“ - един от най-изисканите в Мексико, построен през 1580 г., културният център „Игнасио Рамирес“. Най-емблематичното събитие в града е „Санмигелада“, което представлява надбягване с бикове.

Пунта Аренас е град, разположен в южната част на Чили, на брега на Магелановия проток, в провинция Патагония. През 2019 г. носи званието „Американска столица на културата“. Преди обявяването за градове на Ушуая и Рио Гранде в Аржентина, Пунта Аренас е бил известен като най-южния град на планетата. Градът е една от изходните точки за антарктическите експедиции. Интерес за туристите представляват паметникът на Магелан, централният площад „Plaza Miñoz Gamero“, катедралата. Част от круизните кораби за Антарктика тръгват от пристанището на града.

Анализът на градовете, които носят званието „Американската столица на културата“ в петгодишния период от 2015-2019 г., показва, че всеки един от тях в различна степен има своя потенциал за развитие на културен туризъм на

---

¹⁸ Sernatur <http://www.subturismo.gob.cl/wp-content/uploads/2015/10/Plan-de-Acci%C3%B3n-ZOIT-Valdivia.pdf>, посетен на 10 октомври 2019

¹⁹ В. „Milenio“, 2017 https://www.milenio.com/estados/san-miguel-de-allende-mejor-ciudad-del-mundo_, посетен на 20 октомври 2019

национално или международно равнище. Нивото на популярност на тези дестинации извън американския континент зависи не само от техния културен ресурсен потенциал, но и от активната маркетингова и рекламна дейност на туристически власти на местно и национално равнище, както и от транспортната достъпност чрез интерконтинентални полети.

Канадска столица на културата

По данни на Департамента за културно наследство на Канада, „изкуствата, културата и културното наследство носят 53,8 милиарда долара на канадската икономика и осигуряват повече от 650 000 работни места във филмовата индустрия, медиите, музикалния сектор, издателската дейност, сценичните изкуства, институциите, свързани с културното наследство, фестивалите и празненствата“. Организатор на програмата „Канадска столица на културата“ е департамента за културното наследство на Канада. Всяка година се избират канадски градове, които получават престижното звание. Независим консултативен комитет оценява получените заявления и представя своите препоръки на министъра, отговарящ за културното наследство. Титлата носи и финансова подкрепа за градовете за развитие на културни мероприятия и организация на събития, свързани с популяризиране на различни видове изкуства. Предоставеното финансиране варира в зависимост от големината на общината, спечелила титлата. В таблица 3 е даден списък на градовете, удостоени със званието „Канадска столица на културата“ от създаването на програмата през 2003 г. до прекратяването ѝ през 2012 г.

Таблица 3. Списък на Канадските столици на културата от създаването на инициативата през 2003 г. до приключването на програмата през 2012 г.

ГОДИНА	ГРАД	ПРОВИНЦИЯ
2003	Ванкувър	Британска Колумбия
	Каракет	Ню Брънзуик
	Ривиер дю Лу	Квебек
2004	Риджайна	Саскачеван
	Келоуна	Британска Колумбия
	Оуех Саунд	Онтарио
	Пауел Ривър	Британска Колумбия
	Летбридж	Алберта
	Канмор	Алберта
	Драмхелер	Алберта
	Кроуснест Пас	Алберта
	Ферни	Британска Колумбия
2005	Торонто	Онтарио
	Виктория	Британска Колумбия
	Сен-Жан-Порт-Жоли	Квебек
2006	Саскатун	Саскачеван
	Сейнт Джонс	Нюфаундленд и Лабрадор
	Сен Жозеф де Бос	Квебек
	Западен Ванкувър	Британска Колумбия
	Уикуемиконг	Онтарио
2007	Едмънтън	Алберта
	5 общини в долината на Комокс	Британска Колумбия
	Мус Джо	Саскачеван
	Бе-Сен-Пол	Квебек
	Уендейк	Квебек
2008	Съри	Британска Колумбия

ГОДИНА	ГРАД	ПРОВИНЦИЯ
	Нанаймо	Британска Колумбия
	Морден	Манитоба
	Саквил	Ню Брънзуик
2009	Троа Ривиер	Квебек
	Кокитлам	Британска Колумбия
	Уислър	Британска Колумбия
	Фредериктън	Ню Брънзуик
	Каракет	Ню Брънзуик
2010	Сагней	Квебек
	Сен-Жан	Ню Брънзуик
	Уинипег	Манитоба
2011	Ванкувър	Британска Колумбия
	Леви	Квебек
	Шарлъттаун	Остров Принц Едуард
2012	Калгари	Алберта
	Регион Ниагара	Онтарио

Столица на каталунската култура

През 2004 г. Международно бюро на културните столици създава инициативата „Столица на каталунската култура“. На 25 март същата година каталунският парламент единодушно подкрепя инициативата за обявяване на „Столица на каталунската култура“. Целта на тази програма е да популяризира каталунския език и каталунската култура, както и териториите, на които се разпростира²⁰. В таблица 4 е даден пълния списък на градовете, обявени за „Столица на каталунската култура“ от началото на инициативата през 2004 г. до 2019 г. В този период едва два града извън територията на Испания (Перпинян - Франция и Ескалдес-Енгордан - Андора) са носили званието „Столица на каталунската култура“.

Таблица 4. Списък на градовете „Столица на каталунската култура“ от създаването на инициативата през 2004 г. до 2019 г.

ГОДИНА	ГРАД	ДЪРЖАВА
2004	Баньолес	Испания
2005	Еспарегера	Испания
2006	Ампоста	Испания
2007	Лейда	Испания
2008	Перпинян	Франция
2009	Фигерес	Испания
2010	Бадалона	Испания
2011	Ескалдес-Енгордан	Андора
2012	Тарагона	Испания
2013	Рипой	Испания
2014	Барселона	Испания
2015	Виляфранка дел Пенедес	Испания
2016	Вик	Испания
2017	Реус	Испания
2018	Манреса	Испания
2019	Сервера	Испания

²⁰ Международно бюро на културните столици <https://www.ibocc.org/about-us>, посетен на 23 септември 2019

В периода 2015–2019 г. пет испански града носят приза „Столица на каталунската култура“. Това са Виляфранка дел Пенедес, Вик, Реус, Манреса и Сервера.

Град **Виляфранка дел Пенедес** е носител на званието „Столица на каталунската култура“ през 2015 г. Намира се в Североизточна Испания. Градът е създаден към средата на XII век. Интерес за туристите представлява старата част на града, средновековни сгради като Базиликата на света Мария, Кралският дворец, дворецът Балта, построен през XIII век, Дворецът Масиа (известен още и като къща Масиа), построен в готически стил, намиращ се на площада на Кметството и други. Базиликата на света Мария представлява първата парохиялна сграда, построена в готически стил в Каталуня. Всяка събота камбанарията на базиликата е отворена за посещения на залез слънце, което е една от атракциите на града. В Кралския дворец понастоящем се помещава Музеят на виното, тъй като градът е известен от векове с винопроизводството си. Градът е известен и със събитието, наречено „Кастел“. Провежда се на 30 август – празника на св. Феликс. Кастелите представляват кули от хора и са провъзгласени от ЮНЕСКО за нематериално културно наследство на човечеството. Интерес представлява и празника „шато“, с който се гони студа. Шато е местна зимна салата, типична за районите на Виляфранка, Вилянова, Ел Вендрел, Ситжес и Калафел. Виляфранка чества празника „шато“ като част от маршрута на шато. Празникът се провежда през третата неделя на февруари. Виджаз е фестивал, който се провежда от 5 до 7 юли, изпълнен с джаз музика и вино²¹.

Град **Вик** е обявен за „Столица на каталунската култура“ през 2016 г. В него се намира един от най-внушителните средновековни сгради в Каталуня. В града е имало и арена за бикове, която е била съборена през 1966 година. Градът е известен с колбасите и наденичките си. Във Вик има редица средновековни сгради като римската катедрала Сен Пиер, Епископският музей, Музеят на кожата, Театър Атлантида. В града се провеждат и множество пазари и фестивали.

Реус е „Столица на каталунската култура“ през 2017 г. Той е родно място на архитекта Антонио Гауди. На него е посветен „Център Гауди“, който разглежда живота и творчеството на архитекта. В същата сграда се помещава и туристическия информационен център на града. Къща Навас е един от шедеврите на модернизма на европейско равнище. Проектирана е от архитекта Луис Доменек и Монтанер. Построена е в периода 1901-1907 г. Намира се в центъра на града. Интерес представлява и музея на Реус²².

Град **Манреса** е обявен за „Столица на каталунската култура“ през 2018 г. Сред основните забележителности на града са Старият град, Базиликата „Санта Мария де Манреса“, пещерата на свети Игнасио, Новият и Старият мост, крепостната стена на града, кулата Собрерока, параклисът на Сан Марк, манастирът „Санта Клара“, Кармелитския манастир, манастирът „Сан Бартомеу“, кладенецът на кокошката, кметството на града, бароковите къщи Асолс и Олер, къщите Амигант, Каниелес, Суания, площад Сан Доменек и други²³. Епископската базилика „Санта Мария де Манреса“, наричана от местните „Ла Сеу“, е построена в каталунски готически стил в периода XIV-XV век. Голяма част от забележителностите на града са свързани с пребиваването

²¹ Туризм във Виляфранка <http://www.turismevilafranca.com/ca>, посетен на 19 октомври 2019

²² Туризмът в Реус <https://www.reusturisme.cat/oficina-de-turisme>, посетен на 19 октомври 2019

²³ Туризм в Манреса <http://www.manresaturisme.cat/esp/>, посетен на 18 октомври 2019

там на Игнасио де Лойола, който е един от основателите на Йезуитския орден (християнски религиозен орден на Римокатолическата църква). Пещерата на свети Игнасио е мястото, в което Игнасио де Лойола се е отдавал на молитви през 1522 г., когато прекарва в Манреса единадесет месеца. Понастоящем над пещерата се издига Духовен център²⁴. Кладенецът на кокошката е свързан с едно от чудесата на св. Игнасио. По време на престоя му в града едно момиченце изпуснало кокошката на своята мащеха в кладенеца и започнало да плаче, заради наказанието, което я очаквало. Тогава Игнасио де Лойола изтеглил водите от кладенеца на повърхността заедно с живата и здрава кокошка. В чест на това чудо, на улицата, на която се намира кладенеца, е издигнат параклис. В града се провеждат и редица празненства и фестивали. Един от най-известните е празника на светлината. Провежда се всяка година на 21 февруари. Включен е в десетте съкровища на нематериалното културно наследство на Каталуня и Андора. Празникът е посветен на светлината, която се появява от планината Монсерат и влиза в църквата в кармелитския манастир. Благодарение на това чудо се оказва възможно изграждането на Канал де ла Секия, чрез който се осигурява достъпа до вода на града. Затова и символите на празника са светлината и водата. През първия уикенд след 21 февруари се провежда средновековен пазар на светлината, който връща града отново в XIV век. В този период Манреса се изпълва с множество занаятчии, музиканти и танцьори, типични за Средновековието. „Големият празник на града – Фиеста Майор, датира от 1372 г., когато мощите на света Инес, свети Фруктуосо и свети Маурисио пристигат от Сантфрутос де Баджес в Манреса и стават покровители на града“²⁵. Градът е достъпен чрез жп мрежата на Испания и магистрали, които свързват Манреса с други каталунски градове като Барселона, Жирона, Леида и други.

Сервера е „Столица на каталунската култура“ през 2019 г. Градът е столица на област Сегара, в провинция Леида. Сред основните му забележителности са крепостната стена, камбанарията на църквата „Санта Мария де Сервера“, сградата на университета, Паметникът на общността, архитектурният комплекс на йезуитския орден, романската църква „Сан Педро ел Гордо“, неокласическия параклис „Сан Кристобал“ и други²⁶. В града се провеждат и множество фестивали, посветени основно на религиозни събития и личности.

Арабска столица на културата

Арабската столица на културата е звание, което се дава на градове от арабския свят с цел насърчаване на развитието на арабската култура и сътрудничество между арабските държави в сферата на културата. Програмата е създадена по инициатива на Арабската лига и е реализирана под егидата на ЮНЕСКО. За първи път званието е дадено през 1996 г. Първият град „Арабска столица на културата“ е Кайро (Египет). В таблица 5 са описани всички градове, носили званието „Арабска столица на културата“ от създаването на инициативата през 1996 г. до 2022 г.

---

²⁴ Пещерата на св. Игнасио <http://www.covamanresa.cat/es/la-cueva-lugar-de-peregrinacion-y-culto>, посетен на 13 октомври 2019

²⁵ Туризм в Манреса, Големият празник на града <http://www.manresaturisme.cat/esp/article/6535-festa-major-de-manresa>, посетен на 19 октомври 2019

²⁶ Туризм в Сервера <https://www.turismecervera.cat/es/monuments/>, посетен на 18 октомври 2019

Таблица 5. Списък на градовете „Арабска столица на културата“ от създаването на инициативата през 1996 г. до 2022 г.

ГОДИНА	ГРАД	ДЪРЖАВА
1996	Кайро	Египет
1997	Тунис	Тунис
1998	Шаржа	ОАЕ
1999	Бейрут	Ливан
2000	Рияд	Саудитска Арабия
2001	Кувейт	Кувейт
2002	Аман	Йордания
2003	Рабат	Мароко
2004	Сана	Иемен
2005	Хартум	Судан
2006	Маскат	Оман
2007	Алжир	Алжир
2008	Дамаск	Сирия
2009	Източен Йерусалим	Палестина
2010	Доха	Катар
2011	Сирт	Либия
2012	Манама	Бахрейн
2013	Багдад	Ирак
2014	Триполи	Либия
2015	Константин	Алжир
2016	Сфакс	Тунис
2017	Луксор	Египет
2018	Ужда	Мароко
2019	Порт Судан	Судан
2020	Витлеем	Палестина
2021	Ирбид	Йордания
2022	Кувейт	Кувейт

В последните пет години (2015-2019) градовете, които носят званието „Арабска столица на културата“ са Константин (Алжир), Сфакс (Тунис), Луксор (Египет), Ужда (Мароко) и Порт Судан (Судан).

Град **Константин** носи приза „Арабска столица на културата“ през 2015 г. Намира се в североизточната част на Алжир. Той е третият по големина град в страната. Медината е една от забележителностите на града. Наричана е „Скалата“, тъй като е разположена върху варовиков блок. Медината впечатлява с богатото си историческо и архитектурно наследство, особено със специфичните покриви с червени, кръгли керемиди, със старите джамии, забележителни имения с вътрешни дворове от XVI и XVII век и двореца на бей Ахмед. Медината е вписана в националното наследство на Алжир през 1990 г. Интерес за туристите представлява римския акведукт на река Румел, както и други римски останки в областта. Градът е известен и с множеството окачени мостове, джамията „Емир Абделкадер“, музея „Чирта“ и други.

През 2016 г. тунизийският град **Сфакс** е обявен за „Арабска столица на културата“. Градът е известен и като южната столица на Тунис. В Сфакс се намира най-голямото пристанище в страната. Градът е обслужван от международно летище. Той е вторият по значимост икономически център след столицата Тунис. Основните забележителности на града са Баб Диуан - главната порта на Медината, Баб Джебли – източната порта, Касба – градската крепост, джамията „Джами ел-Азузейн“, построена през IX век, джамията „Сиди

ел-Бахри“, музея „Дар Джелули“, сградата на кметството, археологическия музей.

Град **Луксор** е носител на титлата „Арабска столица на културата“ през 2017 г. Намира се в Египет, основно на източния бряг на река Нил на мястото на древноегипетската столица Тива. Градът е известен и като „най-големият музей под открито небе“, поради наличието на множество останки от древността. В него могат да се разгледат музеят на Луксор и музея за мумифициране. В музея на Луксор се съхраняват артефакти от гробницата на Тутанкамон. В рамките на туристическите посещения на „Луксор“ попадат и руините в разположеното на 3 км селище Карнак и некропола на Тива. В „Луксор“ интерес за туристите представляват останките на Луксорския храм, който е свързан с храма в Карнак посредством дълга алея от сфинкове с глави на овен. Религиозният комплекс „Карнак“ е смятан от древните египтяни за свято място, а понастоящем е известен като най-големият комплекс, построен от хората. Най-големият храм в него е този, посветен на Амон Ра. Той е единственият, отворен за посещения от туристи. Вторият по големина и значение храм в Карнак е на богинята-майка Мут. Най-малък по големина е храмът на Монт. Останките на храма на Аменхотеп IV също са част от религиозния комплекс. Некрополът на Тива, разположен на западния бряг на река Нил, обхваща Долината на кралете и Долината на кралиците, в които са разположени множество гробници на знатни египетски особи. В долината на царете са погребани всички фараони от Новото царство, най-известен сред които е Тутанкамон. Колосите на Мемнон са една от най-известните части на некропола на Тива. Те са разположени на пътя, който води към Долината на цариците. По данни на египетското министерство на туризма, публикувани в статистическия годишник за 2019 г. на Централната агенция за обществена мобилизация и статистика, средната заетост на хотелите в Луксор през 2017 г. е 18%, в сравнение с 14% през 2016 г.

Град **Ужда** е носител на титлата „Арабска столица на културата“ през 2018 г. Градът е разположен в североизточната част на Мароко. Намира се само на 15 км от границата с Алжир. Ужда е родното място на бившия алжирски президент Абделаиз Бутефлика. Сред забележителностите на града е медината – стария град, който обхваща територия от 25 хектара. Медината е заобиколена от пояс от градини с маслинови дървета. Най-интересната сред портите на медината е източната - Баб Сиди Абделвахаб. Сред забележителностите на града са Голямата меринидска джамия „Ал Джамаа Ал Кабир“, построена през 1298 г. по време на меринидския султан Абу Якуб Юсуф, меринидското медресе, меринидската Касба, „Дар Себти“ – една от най-красивите сгради в града, построена от местен търговец през 1938 г., библиотеката „Шариф Ал Идриси“, която се помещава в красива мавърска къща, принадлежала на пашата на град Ужда. В града се намира лятната вила на краля на Мароко. През лятото в Ужда се провежда фестивал на алжирския музикален жанр – рай, както и на арабско-андалуския музикален жанр гарнати. В тях участват местни и международни музиканти. Фестивалът на алжирската рай музика се рекламира като най-големият в Африка. Град Ужда е свързан с железопътна линия на запад с Фес, Рабат, Казабланка и на юг с Буарфа. Обслужван е и от международното летище „Ужда – Ангад“, разположено на 10 км северно от града, и което свързва Ужда с градове в Мароко и в Западна Европа. От 2010 г. работи нов терминал на летището, който може да обслужва до два милиона пътници годишно.

Порт Судан се намира на брега на Червено море в североизточната част на Судан. Разполага с най-голямото търговско пристанище в страната. Известен е с плажовете си и кораловите рифове, които привличат гмуркачите. За местното население и туристите, изповядващи исляма, се предлагат круизни пътувания до град Джидда в Саудитска Арабия, който е основният транзитен пункт към Мека. Тъй като населението на страната изповядва предимно исляма в града има множество джамии, но също така и християнски храмове – католическа, баптистка, презвитерианска църква. Градът се обслужва от международно летище.

Културен град (Културна столица) на Източна Азия

Инициативата „Културен град на Източна Азия“ е предложена за първи път от министрите на културата на Япония, Китай и Южна Корея по време на тристранната им среща в Нара, Япония през януари 2011 г. Целта на инициативата за културен град в Източна Азия е укрепване на приятелството между трите държави - Япония, Китай и Южна Корея, насърчаване на културния обмен и интеграция и засилване на межкултурното разбирателство. От 2014 г. всяка страна определя по един град, който да бъде „Град на културата в Източна Азия“ за съответната година. Трите определени града не само провеждат различни културни и художествени събития, но и участват в тристранни културни обмени, които насърчават взаимното разбирателство и приятелство²⁷. Чрез инициативите за културен обмен и трите държави насърчават своите връзки и разширяват влиянието на Източна Азия в света. Китай се ангажира с проекти за обмен през 2015 г. с Европейската столица на културата Монс, подписан е и Меморандум за разбирателство с град Валета като Европейска столица на културата - 2018 и са водени преговори с град Леуварден, носещ също титлата през 2018 г.

В таблица 6 е даден списък на културните градове на Източна Азия от създаването на инициативата през 2014 г. до 2019 г.

Таблица 6. Град на културата (Културна столица) на Източна Азия

ГОДИНА	ГРАД	ДЪРЖАВА
2014	Цюанчжоу	Китай
	Йокохама	Япония
	Куанджу	Южна Корея
2015	Циндао	Китай
	Ниигата	Япония
	Чеонджу	Южна Корея
2016	Нинбо	Китай
	Нара	Япония
	Джеджу	Южна Корея
2017	Чанша	Китай
	Киото	Япония
	Тегу	Южна Корея
2018	Харбин	Китай
	Каназава	Япония
	Пусан	Южна Корея
2019	Сиан	Китай
	Тошима сити	Япония
	Инчеон	Южна Корея

²⁷ Trilateral Cooperation Secretariat https://tcs-asia.org/en/board/news_view.php?idx=3028&pNo=1&s_topics=T1553564110, посетен на 19 октомври 2019

Трите градове, обявени за „Град на културата на Източна Азия“ през 2015 г. са Циндао (Китай), Ниигата (Япония), Чеонджу (Южна Корея).

Град **Циндао** е разположен в източната китайска провинция Шандон. Намира се на брега на Жълто море. Градът разполага с пристанище, летище и жп гари. Чрез фериботни връзки Циндао се свързва с градове в Япония и Южна Корея. До международното летище, което е разположено на 23 км от центъра на града, оперират китайски и чуждестранни авиокомпании. До жп гарите в града се движат и високоскоростни влакове, които развиват скорост до 300 км/ч. Архитектурата в Циндао до голяма степен е повлияна от германския колониален период, като обликът на централната част на града е комбинация от немски и китайски стил. Сред основните забележителности са будисткият храм „Жаншан“, зоната „Ба Да Гуан“, катедралата „Сан Мигел“, площад „Четвърти май“, аквариума в Циндао и други. Зоната „Ба Да Гуан“ е исторически квартал, построен за немските граждани по време на колониалния период. Намира се на брега на морето. Състои се от осем улици, около които са засадени различни видове дървета. Католическата катедрала „Сан Мигел“ е построена от немски мисионери в неоромански стил. Площад „Четвърти май“ е разположена в бизнес зоната на Циндао. Известен е със скулптурата „Майски вятър“, която е посветена на антиимпериалистическите демонстрации в страната. Интерес за туристите представлява и международния бирен фестивал в града.

Ниигата е разположен на брега на Японско море. Той е най-големият град по западното крайбрежие на остров Хоншу. Градът се обслужва от международно летище, което свързва Ниигата чрез директни полети със Сеул, Шанхай и Харбин. Вътрешни полети има до Токио (летище „Нарита“), Осака, Нагоя, Фукуока и Сапоро. Скоростният влак JR Joetsu shinkansen свързва гара JR Niigata с гара Токио за около 2 часа. Сред основните забележителностите на града са храмът „Минато Инари“, Старият град с квартала на гейшите, аквариумът на града, музеят на комиксите и анимацията. В храма „Минато Инари“ се намират известните въртящи се статуи на „кучета - пазачи“. В миналото жените са завъртали статуите към пристанището и са отправяли молитви за лошо време, за да не могат съпрузите им да плават. Това са единствените въртящи се статуи на кучета в Япония. Старият град с квартала на гейшите е известен с множеството магазини, заведения за хранене и развлечения. Интерес за туристите представлява и тридневния фестивал в града, който бележи началото си през 1955 г. Танцовият фестивал в града е най-големият по рода си на Японско море. Привлича над 10 000 танцьори от целия свят. Фестивалът на „Манга и аниме“ също е изключително атрактивен, тъй като градът е родно място на множество герои от комикси.

Чеонджу е град в Южна Корея. През града минава река Геум, която е третата най-дълга река в страната. Чеонджу се обслужва от международно летище, което го свързва с дестинации в Южна Корея и в Китай. Сред забележителностите на града са останките на крепостната стена от крепостта „Сангданг“, храмът „Хенгдео“, в който се помещава Музея на печата, Железният флагщок на храма на Йонгду, който е определен за национално съкровище на Корея и се намира в центъра на града. През септември или октомври в Чеонджу се провежда международно биенале на занаятите.

През 2016 г. за „Град на културата на Източна Азия“ са обявени Нинбо (Китай), Нара (Япония), Джеджу (Южна Корея).

Град **Нинбо** е обявен за „Град на културата на Източна Азия“ за 2016 г. от страна на Китай. Градът разполага с пристанище, жп гари и летище. Пристанището на Нинбо е седмото най-натоварено в света. Посредством международното летище градът се свързва с дестинации в Китай и азиатския регион. Сред основните забележителности на града са храмът „Баогуо“, будисткият храм на Седемте пагоди, храмът „Тианхоу“, павилионът „Тиани“, площад „Тиани“ и други. Храмът „Баогуо“ е най-старата непокътната дървена структура в Източен Китай. Интерес представлява фактът, че поради специфичната миризма на дървото, от което е изградена „Голямата зала“ на храма, в нея не гнездят птици и не се развъждат насекоми. Будисткият храм на седемте пагоди е вписан като хан китайски будистки храм с национално значение. Храмът „Тианхоу“ е известен като храм на богинята на морето Мазу. Понастоящем е част от музеен комплекс. Павилионът „Тиани“ е една от основните забележителности в Нинбо. Построена е през 1516 г. и представлява най-старата библиотека в Китай. В годините на своя разцвет е съхранявала около 70 000 екземпляра от антични книги. През 1982 г. „Тиани“ е обявена за национално културно наследство. Площад „Тиани“ е разположен в центъра на града. В него се намира най-високият музикален фонтан в Азия. „Тиани“ е най-големият мултифункционален площад в Китай. През 2003 г. печели наградата за най-добра обществена арт конструкция в страната. Един от побратимените градове на Нинбо е българският град Варна.

Японският град **Нара**, обявен за „Град на културата на Източна Азия“ за 2016 г. от страна на Япония е създаден през 710 г. и е първата постоянна японска столица под името Хейджо. Основните забележителности на града включват храмът „Тодайджи“, храмът „Хориуджи“, останките и възстановените части на двореца „Хейджо“, Голямото светилище „Касуга“ и множество музеи. Храмът „Тодайджи“ или „Големият източен храм“ е един от най-значимите и известни японски храмове. Голямата зала на Буда в храма е популярна като най-голямата дървена конструкция, макар че след реконструкцията през 1692 г. са запазени само две трети от нея. Омизутори, наричани още Шуние, представляват поредица от събития посветени на будистки ритуали за покаяние. Те се провеждат ежегодно през втория месец от лунния календар (обикновено от 1 до 14 март) в храма „Тодайджи“ в продължение на повече от 1250 години. Поради този факт това е едно от най-старите повтарящи се будистки събития в Япония. Провежда се в зала „Нигацудо“. През нощта на 12 срещу 13 март между 1:30 и 2:30 ч. свещеници се спускат неколkokратно от Нигацудо с факел, за да черпят вода от кладенец в основата на храмовата зала. Водата на кладенеца се казва, че тече само веднъж годишно и има възстановителни сили. Именно това събитие всъщност носи името Омизутори („Водна рисунка“) и дава името на цялата поредица от събития. Храмът „Хориуджи“ е един от най-старите храмове в Япония и в него се намира най-старите запазени и до днес дървени постройки. Дворецът „Хейджо“ е бил императорската резиденция в старата японска столица Нара. Разкопаните останки от двореца и околността са вписани като обект на световното културно наследство на ЮНЕСКО през 1998 г., заедно с редица други сгради, под наименованието „Исторически паметници на древна Нара“. Голямото светилище „Касуга“ е посветено на божеството, пазещо град Хейджо. Известно е с многото бронзови фенери в интериора си, както и с каменните фенери, водещи към него. Архитектурният стил Касуга-зукури получава името си от светилището „Касуга Хонден“. Заедно с свещената гора в близост до него са

вписани в световното културно наследство на ЮНЕСКО към обекта „Исторически паметници на древна Нара“.

Джеджу е град на едноименния остров, намиращ се южно от Корейския полуостров, на Корейския проток. Част е от територията на Република Корея (Южна Корея). Известен е като „Хавай на Ориента“. Има вулканичен произход. Сред най-интересните туристически обекти в Джеджу са: скалата Драконова глава, Самсунгхиол и най-голямата ботаническа градина в света. Според легендата за Самсунгхиол от трите дупки, които понастоящем се намират в централната част на града, три полубога са излезли от земята, за да станат бащи-основатели на Тана и нейните хора. Според анимационен филм, излъчван за туристите в местното светилище, мистериозен мъж пристигнал с кораб и докарал три красиви принцеси, които станали съпруги на полубоговете. Научил ги на земеделие и им помогнал да развият и населят острова. Тримата полубогове изстреляли три стрели от върха на планината и уцелили три места на острова като така определили къде да живеят техните потомци.

През 2017 г. за културни градове на Източна Азия са номинирани Киото (Япония), Чанша (Китай) и Тегу (Южна Корея).

Киото е една от най-популярните туристически дестинации в Япония със своите 1600 будистки храмове, 400 шинтоистки параклиса, уникална архитектура, дворци и градини. Част от тях са включени в списъка на културното наследство на ЮНЕСКО. Тъй като около осем века Киото е бил столица на Япония атракция за туристите са Императорският дворец и Императорската вила „Кацура“. Той е единственият голям град в Япония, в който все още могат да се видят традиционните японски къщи „машия“. Кимоната, произведени в Киото, са изключително известни, поради което градът е главния център за производство им. Будисткият храм „Рьоан-джи“ е от голямо културно и историческо значение и е включен в списъка на световното наследство на ЮНЕСКО. Известен е със своята градина от 15 камъка, в която всеки посетител, независимо от позицията си, може да види 14 от тях. Смята се, че който види всичките 15 камъка може да „постигне просветление.“ Програмата на Киото като „Град на културата на Източна Азия 2017“ организира широк спектър от събития, включително фолклор, съвременно изкуство, сценични изкуства, музика, манга и аниме. Организирана е голяма изложба за съвременно изкуство, наречена „Азиатски коридори“ в Арт център Киото и двореца Нижо с участието на редица японски, китайски и корейски художници. Дворецът Нижо е част от световното наследство на ЮНЕСКО. Неговите градини са проектирани като коридори, където са подредени творбите и което съвпада с концепцията на изложението. През 2015 г. в Киото са регистрирани 56 840 000 нощувки на местни туристи и 3 160 000 на чуждестранни гости, като по време на номинацията за „Културен град на Източна Азия 2017“ и след това се очаква броят им да нарасне.

Чанша е столицата на провинция Хунан в Южен Китай. Разположен е на брега на реките Яндзъ и Сян. Част е от историческия „Златен триъгълник Чанчжутан“, образуван от градовете Чанша, Чжучжоу и Сянтан. Чанша е родното място на културите Чу и Хан, а името и местоположението му не са се променили през последните 3000 години. Градът е привлекателен за туристите с изключително живописната си околност и културно-историческите си забележителности. В Чанша има много музеи, театри, храмове. На брега на езерото Мейси е построен Международен център на културата и изкуствата „Мейсиху“, в който има голям и малък театър и музей на съвременното

изкуство. Градът е свързан с младежките години на Мао Цзедун. В негова чест има паметник, Мемориален музей, посветен на дейността на Мао и неговите сътрудници и Институт за поезия и изкуство Мао Цзедун. Градът притежава важни културни ценности, като археологическия обект Мавандуй, където е открита напълно запазена мумия на жена на повече от 2000 години, един от най-високите монументи в Китай и света – 99-метровата статуя на будистката богинята на милосърдието и състраданието Гуанин, павилиона „Тиянсин“, разположен на 30-метровата крепостна стена, от който се открива гледка към целия град²⁸. Чанша инвестира в културата и креативната индустрия, като този сектор има най-голям дял в местната икономика с 12 815 творчески предприятия и 610 000 души, заети в тази сфера, което е 13,1% от заетостта в града и брутна продукция от 36,07 милиарда долара (2016 г.). По време на инициативата „Културен град на Източна Азия 2017“ град Чанша разработи различни творчески програми и събития с цел да засили културния живот и да даде възможност на своите граждани да преоткрият богатата културна история. В един от проектите на дигитални екрани чрез виртуална реалност се представя „Пътуване във времето до династия Хан“. Дигиталният Музей за древна калиграфия и живопис представя историята на китайската калиграфия и живопис чрез цифрови устройства. Общинската управа на Чанша активно работи за привличане на младите хора в творческия сектор. Образователният център Sky City предлага курсове за обучение по изкуствен интелект, виртуална и разширена реалност. В рамките на този проект Чанша има за цел да насърчи взаимодействието между старите майстори и младите хора и като стратегическа цел си поставя интегрирането на културата в цялостното икономическо и социално развитие на града²⁹.

Тегу е четвъртият по големина град в Южна Корея. Основните атракции за туристите включват Каменният Буда (Гатбой), катедралата „Гиесан“, пазарът за билки „Янгньонси“. Седналият каменен Буда е висок четири метра и има типичната корейска шапка, носена от мъжете в миналото, която е с височина 15 сантиметра. Според местна легенда, статуята на Буда изпълнява желанието, когато те идват от сърцето на молещия се. Катедралата „Гиесан“ е третата най-стара готическа катедрала в Южна Корея. Пазарът за билки „Янгньонси“ е най-старият пазар за корейски билки и се провежда от 350 години. Успоредно с него се организира и фестивал на корейските билки. Всяка пролет и всяка есен в Тегу се провежда Конфуцианската обредна церемония, наречена Саечон Дадже. В града се провежда и международен оперен фестивал, международен музикален фестивал, международен джаз фестивал, а от 2008 г. в културния афиш на града е включен и първият в Азия Бодипейтинг фестивал. Тегу е основен железопътен хъб на континенталния железопътен трафик, като през него минава основната жп линия в страната. Градът се обслужва и от международно летище, което свързва Тегу с дестинации в Япония, Китай, Югоизточна Азия, като има и линия до Владивосток. Град Тегу е побратимен с българският град Пловдив.

През 2018 година за градове на културата на Източна Азия са обявени Харбин (Китай), Каназава (Япония) и Пусан (Южна Корея).

²⁸ Чанша – Културен град на Източна Азия 2017

http://eastasia2017.city.kyoto.lg.jp/en/about_changsha/, посетен на 23 октомври 2019

²⁹ Чанша, Мрежа от креативни градове <https://en.unesco.org/creative-cities/changsha>, посетен на 23 октомври 2019

Харбин като един от трите носители на приза „Културен град на Източна Азия 2018“ организира повече от 20 основни мероприятия, групирани в три теми: Срещи със снега и леда, Обиколка на Летния град и Град на музиката, както и други над 100 второстепенни дейности. Първата тема е свързана с Международния фестивал за лед и сняг в Харбин, създаден през 1985 г., включващ изложба на изкуства от лед и сняг, културен обмен и икономическо сътрудничество. Местната култура в Харбин се основава на културата Хан, съчетана с културата Манджу и руската култура. Тази комбинация влияе на местния архитектурен стил, храна, музика и обичаи. Град Харбин е избран за град на музиката на ЮНЕСКО през 2010 г. като част от Мрежата на креативните градове. Обликът на Харбин показва уникална комбинация от ориенталски и европейски архитектурни стилове и е наричан още „Ориенталска Москва“ и „Ориенталски Париж“³⁰. На Форума за културните градове и столици проведен през лятото на 2018 г. в Харбин присъстват и представители на европейските столици на културата през 2018 г. - Леуварден в Холандия и Валета в Малта. Сътрудничеството между градовете и обменът на опит между европейските столици на културата и градовете на Източна Азия са определени като перспективни области на културно сътрудничество³¹. (Коопериране между Европейските столици на културата и културните градове на Източна Азия) Като популярна туристическа дестинацията градът посреща 77,12 милиона туристи през 2017 г. и реализира приходи от 17 милиарда щатски долара³².

Каназава е разположен на остров Хоншу, на брега на Японско море, заобиколен от Японските Алпи и Националните паркове Ното и Хакусан. Старинният град е шедевър на японската култура със запазена архитектура от Едо периода, но е популярен като туристическа дестинация преди всичко сред японците. Сред най-посещаваните туристически атракции в града са Градините на Кенрокуен. Те са изградени през XVII в. с черешови и кайсиеви дървета, цветя, ручей, водопади, красиви дървени мостове. В Каназава могат да се видят множество музеи - Музей на традиционните изделия и занаяти, Музей на изкуствата, Мемориалният музей „Накамура“ с колекциите от предмети на чайната церемония, Музея на семейство Хонда с изложени оръжия, прибори и други предмети на изкуството, собственост на семейството, „Музей на 21 век“, посветен на съвременното изкуство. Интересен е и храмът „Каназава“ със своята архитектура и бели оловни керемиди. Заобиколен е от лабиринт от пътеки, чиято цел е била да затруднява враговете, които искат да се доберат до замъка. Особен интерес представлява къщата на самурая Номура в стария самурайски квартал Нагамати с криволичещи улици, павирани с камъни и с голям брой добре запазени резиденции с керемидени покриви и глинени стени. В центъра на коприната Юзен е представен пълният процес на боядисване на тъканите за кимоно.

Пусан е вторият по големина град в Корея. Там се намират най-големият рибен пазар и най-големият универсален магазин в света - „Shinsegae Centrum City“. Сред основните туристически забележителности са будистките храмове,

---

³⁰ Фестивал на културата в Харбин <http://www.harbinice.com/fact-v3-harbin-festival-culture.html>, посетен на 23 октомври 2019

³¹ Коопериране между Европейските столици на културата и културните градове на Източна Азия https://eeas.europa.eu/delegations/china/50176/city-city-cooperation-between-european-capitals-culture-and-east-asian-cities-culture_en, посетен на 21 октомври 2019

³² Китайският град Харбин иска да привлече повече европейски туристи, 2018, http://www.xinhuanet.com/english/europe/2018-10/31/c_137570221.htm, посетен на 21 октомври 2019

разположени в планините в региона. Храмът „Беомеоза“, основан през 678 г. сл. Хр., е един от най-посещаваните храмове в района. За любителите на изкуствата Пусан предлага няколко музея и исторически сгради. През 2018 г. като град на културата на Източна Азия в Пусан се провеждат различни представления, фестивали и събития за културен обмен. Откриването е през април в Международният изложбен и конгресен център с изпълнение на източноазиатския традиционен оркестър, на което присъстват над 2000 души. През юни се провежда Източноазиатският концерт за мир, с изпълнения на три оркестъра, а в градския парк - „Източноазиатски фестивал на традиционните улични изкуства“ с корейски, китайски и японски изпълнители. За разширяване на межкултурния обмен се провежда „Източноазиатски фестивал на културното многообразие“.

През 2019 г. с приз „Град на културата на Източна Азия“ са удостоени Сиан (Китай) и Тошима сити (Япония) и Инчеон (Южна Корея).

Сиан е един от най-значимите исторически и културни центрове на Китай. Съществува повече от 3100 години. Известно време е бил най-големия град в света и е бил столица на Китай при няколко династии. В него са спирали керваните на търговците по Пътя на коприната. Поради множеството исторически паметници в града и древни руини и гробници в околността му туризмът е важен компонент на местната икономика, а регионът Сиан е една от най-популярните туристически дестинации в Китай. Най-посещаван е Мавзолея на Цин Шъхуан, който е включен в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО, където се намира една от най-известните забележителности на Китай – Теракотената армия.

Тошима сити е градът с най-висока гъстота на населението в Япония, създаден през 1932 г. Десет процента от него са чуждестранни граждани, в по-голямата си част китайци и корейци. В града съжителстват разнообразни култури, но той се налага като град на театъра. Държавата строи центъра „Хареза Икебукуро“ („харе“ означава място, на което се събират заедно много хора, а „за“ - театър), където се дава възможност на всеки да се изяви в главна роля на сцената. Като част от проекта „Културният град на Източна Азия 2019“ в Тошима се реализират специално организирани мероприятия в три направления: сценични изкуства, манга&аниме и фолклор в четири парка около Икебукуро. Символ на туризма в града е специално проектираната транспортна система, включваща червени електрически автобуси, спирки и униформи на обслужващия персонал. Изгражда се музей на манга, така че градът да бъде символ на японските комикси. Държавата отделя 154 хил. йени за осъществяването на инициативата³³.

Инчеон може да се определи като главна врата към Южна Корея. В него е най-голямото южнокорейско пристанище и международно летище. Разположен е на Жълто море, като по крайбрежието има много живописни острови, които привличат туристите. Инчеон за Южна Корея има значение като център на межкултурен обмен и търговия, който свързва страната с целия свят и най-вече с Китай. Международното летище на Инчон е признато за най-доброто в света. В него има голф игрище, хотел, ледена пързалка, казино, музей на корейската култура. Забележителност в града е Инчеонският мост, който е с дължина 21,38 км. и свързва летището с близкия град Сондо. Обявен е за едно от 10-те най-забележителни съоръжения в света. Пазарите Синпхо и

³³ Тошима сити 2019, <https://culturecity-toshima.com/en/>, посетен на 24 октомври 2019

рибния пазар Йон Ан, китайския квартал и остров Волмидо са задължителна атракция за чуждестранните туристи. Волмидо е популярно място за срещи на младите хора. На улица „Култура“, която се простира по крайбрежието, постоянно се провеждат представления, концерти, конкурси за песни и танци, карнавали, като всеки може да участва в тях. Улицата е озарена с цветни светлини и навсякъде се чува музика.

Програмите под мотото „Столица на културата“ за насърчаване на културното развитие, опазването на културно-историческите ценности и движимото културно наследство, както и популяризирането на изкуствата, обхващат почти всички държави. Тези инициативи дават възможност не само за запазване на културното разнообразие и културната идентичност на народите, но и за развитие на туризма в градовете и повишаване на благосъстоянието на местното население в населените места и регионите, носещи званието „Столица на културата“. Добрите практики показват повишаване на туристопотока в някои градове – столици на културата, развитие на транспортната мрежа чрез откриване на нови въздушни линии, създаване на нови места за настаняване и заведения за хранене и развлечения, както и обявяване на нови работни места в културни институции. Не всеки град, носещ титлата „Столица на културата“ успява да постигне еднакви икономически резултати през годината, в която е титулуван, но културната програма през едногодишния период създава условия за трайно обогатяване на културната среда в дестинациите и носи редица нематериални и понякога дори неизмерими ползи за местното население.

Източници

1. Американска столица на културата <http://www.cac-acc.org/news.php?id=141>, посетен на 8 октомври 2019
2. в. „Milenio“, 2017 <https://www.milenio.com/estados/san-miguel-de-allende-mejor-ciudad-del-mundo>, посетен на 20 октомври 2019
3. Водени от знанието“, Агенция за развитие на Вроцлавската агломерация <https://invest-in-wroclaw.pl/app/uploads/2017/06/driven-by-knowledge-2017.pdf>, посетен на 5 октомври 2019
4. Грозева, М., Представяне на недвижимото културно-историческо наследство на България под формата на културно-исторически туристически оси в Сб. доклади от Международна научна конференция „Алтернативи за развитие на съвременния туризъм“, УИ „Наука и икономика“, 2010, стр. 697.
5. Департамент за културното наследство на Канада <https://www.canada.ca/en/canadian-heritage.html>, посетен на 21 октомври 2019
6. Доклад за представянето на Монс като „Европейска столица на културата“ 2015, http://www.mons2025.eu/sites/default/files/rapport_activite_mons2015_fr.pdf, посетен на 1 октомври 2019
7. Европейски столици на културата 2020-2033, Наръчник за градовете - кандидати https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/capitals-culture-candidates-guide_en_vdec17.pdf, посетен на 26 септември 2019
8. Европейски столици на културата, Европейска комисия https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en, посетен на 1 октомври 2019

9. Изследователски център КЕА, <https://keanet.eu/wp-content/uploads/Mons2015-Rapport-IV-final-19072016-LD.pdf>, посетен на 3 октомври 2019

10. Илиева, Н., Влияние на етническия състав върху демографската криза на селското население в България, сп. Проблеми на география, кн. 3-4, БАН, 2016, стр. 125

11. Китайският град Харбин иска да привлече повече европейски туристи, 2018, http://www.xinhuanet.com/english/europe/2018-10/31/c_137570221.htm, посетен на 21 октомври 2019

12. Коопериране между Европейските столици на културата и културните градове на Източна Азия https://eeas.europa.eu/delegations/china/50176/city-city-cooperation-between-european-capitals-culture-and-east-asian-cities-culture_en, посетен на 21 октомври 2019

13. Културата в градовете и регионите, Европейска комисия https://ec.europa.eu/culture/policy/culture-policies/cities-regions_en, посетен на 20 септември 2019

14. Културен туризъм, Европейска комисия - https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/cultural_en, посетен на 10 септември 2019

15. Международно бюро на културните столици <https://www.ibocc.org/about-us>, посетен на 23 септември 2019

16. ООН <https://www.un.org/development/desa/en/news/population/2018-revision-of-world-urbanization-prospects.html>, посетен на 23 септември 2019

17. Официален сайт на „Пилзен 2015 – Европейска столица на културата“

18. Пенкова, Д., За същността на градския туризъм и новите възможности за развитие на икономиката в градовете, Научни трудове на Русенския университет - 2008, том 47, серия 6.1, Русе, 2008

19. Пещерата на св. Игнасио <http://www.covamanresa.cat/es/la-cueva-lugar-de-peregrinacion-y-culto>, посетен на 13 октомври 2019

20. Плана за развитие на туризма в Сан Себастиан 2017-2021 г. https://press.sansebastianturismoa.eus/images/prensa_agentes/pdf/Visit-Bizi_Memoria_completo_Cast.pdf, посетен на 13 октомври 2019

21. Световна декларация на ЮНЕСКО за културното разнообразие <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000127160.page=10>, посетен на 23 септ. 2019

22. Световна организация по туризъм към ООН <http://ethics.unwto.org/content/tourism-and-culture>, посетен на 23 септември 2019

23. Столица на каталунската култура http://www.ccc.cat/noticies.php?Id_noticies=253, посетен на 18 октомври 2019

24. Тошима сити 2019, <https://culturecity-toshima.com/en/>, посетен на 24 октомври 2019

25. Туризмът в Реус <https://www.reusturisme.cat/oficina-de-turisme>, посетен на 19 октомври 2019

26. Туризъм в Манреса <http://www.manresaturisme.cat/esp/>, посетен на 18 октомври 2019

27. Туризъм в Манреса, Големият празник на града <http://www.manresaturisme.cat/esp/article/6535-festa-major-de-manresa>, посетен на 19 октомври 2019

28. Туризм в Сервера <https://www.turismecervera.cat/es/monuments/>, посетен на 18 октомври 2019
29. Туризм във Виляфранка <http://www.turismevilafranca.com/ca>, посетен на 19 октомври 2019
30. Фестивал на културата в Харбин <http://www.harbinice.com/fact-v3-harbin-festival-culture.html>, посетен на 23 октомври 2019
31. Финален доклад за оценка на „Европейските столици на културата“ – 2017 <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/ecoc-2017-evaluation-en.pdf>, посетен на 3 октомври 2019
32. Централен статистически офис на Полша и финален доклад за оценка на представянето на европейските столици на културата през 2016 г. https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/files/ecoc-2016-evaluation-en_0.pdf, посетен на 10 октомври 2019
33. Централната агенция за обществена мобилизация и статистика https://www.carpmas.gov.eg/Pages/Publications.aspx?page_id=5104, посетен на 16 октомври 2019
34. Чанша – Културен град на Източна Азия 2017 http://eastasia2017.city.kyoto.lg.jp/en/about_changsha/, посетен на 23 октомври 2019
35. Чанша, Мрежа от креативни градове <https://en.unesco.org/creative-cities/changsha>, посетен на 23 октомври 2019
36. Atanasova, A., The innovative approaches for the development of smart cities, Smart Geography, Springer, 2019
37. Ballard, B., 2018, Aarhus finds success as European Capital of Culture, <https://www.businessdestinations.com/featured/aarhus-finds-success-as-european-capital-of-culture/>, посетен на 3 октомври 2019
38. Christensen, I, 2018 Aarhus as European Capital of Culture 2017 - strategies and impacts, https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/tallinn_20-02-2018.pdf, посетен на 3 октомври 2019
39. <http://www.plzen2015.cz/en/home>, посетен на 3 октомври 2019
40. Leeuwarden-Friesland European Capital of Culture 2018 was a sustainable success on all counts <http://www.euocities.eu/euocities/news/Leeuwarden-Friesland-European-Capital-of-Culture-2018-was-a-sustainable-success-on-all-counts-WSPO-BCSEZA>, посетен на 13 октомври 2019
41. McCarthy, L., B. Koulov. Cities of Europe. Brunn, S., M. Hays-Mitchell, and D. Zeigler (eds.) Cities of the World. 4 ed., Lanham, Boulder, New York, Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, 2008, 201-54.
42. Sernatur <http://www.subturismo.gob.cl/wp-content/uploads/2015/10/Plan-de-Acci%C3%B3n-ZOIT-Valdivia.pdf>, посетен на 10 октомври 2019
43. Trilateral Cooperation Secretariat https://tcs-asia.org/en/board/news_view.php?idx=3028&pNo=1&s_topics=T1553564110, посетен на 19 октомври 2019
44. Visit Aarhus Tourism Barometer <https://aarhus.tourismbarometer.com/Module/Index/92>, https://aarhus.tourismbarometer.com/content_assets/38c296d1-01d8-4766-addc-de4fe08a9ae7/files/Turismens%20%C3%B8konomiske%20betydning%20i%20Destination%20Aarhus%202017.pdf, посетени на 3 октомври 2019